

CONCEPȚII POLITICE LA IANCU FLONDOR ȘI ION NISTOR

PINTESCU FLORIN

Istoria a consemnat în anul 1918 realizarea unei "revanșe a geografiei asupra istoriei", poporul român înfăptuindu-și atunci visul secular de unitate națională. Secolele lungi de asuprire au fost compensate de unirea majorității ținuturilor locuite de români într-un singur organism politic.

Prin unirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei și Banatului cu regatul României a luat naștere cel mai puternic stat din sud-estul Europei, avanpost înaintat al civilizației creștine europene împotriva barbariei bolșevice.

Realizarea Marii Uniri a fost rezultatul firesc al luptei românilor conduși în acea vreme de o pleiadă de bărbați iluștri. În galeria acestor figuri marcante se găsesc și bucovinenii Iancu cavaler de Flondor și Iancu I. Nistor.

Acțiunile acestor personalități bucovinene au rămas controversate până în zilele noastre. În perioada anterioară anului 1947 patima și subiectivismul inevitabile celor care trăiseră efectiv Marea Unire a îngreunat emiterea unor aprecieri lucide și obiective. După 1947 vitregia vremurilor a făcut imposibilă desfășurarea de cercetări sistematice atingătoare la istoria contemporană a Bucovinei.

În aceste condiții încercarea noastră de a examina ideile celor doi oameni politici poate să pară hazardată. Suntem însă convinși că adevărul istoric absolut nu există și că cercetări ulterioare mai nuanțate vor limpezi fondul problemei.

Diferențele de vârstă, origine socială, activitate culturală și concepție politică i-au separat pe cei doi bărbați de stat. O notă comună a fiecăruia a fost însă dragostea pentru românii din Bucovina și dorința de a lucra pentru propășirea acestora.

Obiectul studiului de față îl constituie activitatea politică a "boierului de la Storojineț" (Iancu Flondor) în perioada octombrie 1918-aprilie 1919. În această perioadă, datorită conflictului de concepții politice cu Ion I. Nistor, se poate constata cel mai bine divergența de idei dintre aceștia.

Activitatea politică a "boierului de la Storojineț" a fost caracterizată de iubire de neam, cinste și intransigență morală. "Lozinca înscrisă pe drapelul de luptă al acestui român era: nu există naționalism imoral"¹ (s.ns.). În prima sa cuvântare din Dieta Bucovinei ținută la 28 decembrie 1898, contrar uzanțelor, în limba română, declara că va "lucra totdeauna ca limba noastră să domine nu numai în cameră ci să fie întrebuințată și în actele oficiale"².

Numit în ședința plenară a Consiliului național român din 12 noiembrie 1918 ca președinte al guvernului bucovinean³, Iancu Flondor a primit elogiul fostului său adversar, Florea Lupu: "D-nul Iancu Flondor, până acum, cu mult noroc, a știut să conducă afacerile naționale pe cale bună. Și dușmanii lui politici pot să spună că ne-a făcut cinste. Ține de datoria mea ca în aceste vremuri de atâta însemnătate eu care în trecut adese m-am pieptuit cu el să exprim sentimentele mele de recunoștință. Responsabilitatea pentru cele ce a făcut, domnul Flondor a purtat-o până acum singur cu cinste"⁴.

Scrierile și documentele cercetate ne permit să tragem câteva concluzii referitoare la poziția lui Iancu Flondor privind o serie de probleme interne ale Bucovinei: (chestiunea administrativă, raporturile românilor cu celelalte naționalități) și externe (raporturile mișcărilor politice din Bucovina cu mișcările similare din România).

Iancu Flondor a manifestat întotdeauna dragoste și grijă față de țărănimea bucovineană, recunoscându-i capacitatea de luptă și meritul de a fi păstrat românitatea în Bucovina. Iancu Flondor și Gh. Popovici au meritul de a fi mobilizat cei dintâi la luptă țărănimea bucovineană împotriva stăpânirii străine⁵. "Atât de convins era Iancu Flondor de forța combativă a țărânimii bucovinene încât și atunci când a fost părăsit de o parte a partidului național căzut la o împăcare cu guvernul (1900, n. n.), a continuat lupta alături de Gh. Popovici numai bazându-se pe țărănime"⁶. În ședința Consiliului Național din 25 noiembrie 1918 Iancu Flondor aduce un frumos omagiu țărânimii: "...Dară țărânii noștri bucovineni au săvârșit o altă faptă și mai mare. Ei ne-au scăpat datinile, legea și limba strămoșilor noștri. Numai țărănilor, nicidecum boierilor sau domnilor avem să le mulțumim dacă țara aceasta după o vitregă stăpânire străină de peste 140 de ani se poate întoarce iară la mama ei"⁷.

Interesul deosebit arătat față de principala pătură productivă a Bucovinei contrazice afirmația lui Ion I. Nistor potrivit căreia I. Flondor ar fi fost "prea puțin apropiat de masele compacte ale țărânimii, ale opincii cum se zicea"⁸.

În materie de politică administrativă Iancu Flondor a fost un adept convins al descentralizării și al creării de autonomii locale, politică prin excelență conservatoare, de dreapta, neaplicată însă niciodată consecvent în România.

Punctul II al "Programului românilor bucovineni" publicat în gazeta "Bucovina" din 24 aprilie 1919, gazetă ce-l sprijinea pe Iancu Flondor, prevedea o "reformă temeinică privitoare la descentralizarea administrativă"⁹. Același program recomanda organizarea Bucovinei într-o unitate administrativă aparte: "Este recunoscut că România Mare nu se va mai putea administra în modul centralizat ca până acum. În interesul bineînțeles al statului unitar trebuie să se înființeze și la nordul țării, dincoace de Carpați, un centru propriu administrativ. Am accentuat această necesitate în programul nostru, cerând ca pentru teritoriul Bucovinei, ținutul Hotinului din Basarabia și pentru unele părți ale vechiului regat să se înființeze un centru administrativ propriu. **Inființarea lui ar schimba repede fizionomia etnică din această parte, garantând siguranța și contribuind la înflorirea statului**"¹⁰ (s.ns.).

Apărând autonomia Bucovinei Iancu Flondor încearcă să obțină de la regele Ferdinand aprobarea pentru continuarea activității regionale Căilor Ferate din Cernăuți, arătând că două linii ferate capitale - una care leagă Marea Neagră cu Marea Baltică, cealaltă Odessa cu

Cehoslovacia, trec și se întretaie la Cernăuți, oraș cu deosebit rol de transbordare¹¹. De asemenea arăta că direcțiunea nou înființată la Iași pentru Moldova, Bucovina și Basarabia "extinsă asupra unui teritoriu atât de mare, - cu trei provincii atât de diferențiate în limba, obiceiurile, cultura și mentalitatea populațiilor - nu poate satisface trebuințele economice ale unui teritoriu prea mare"¹².

Răspunsul guvernului român a fost desființarea Regionalei din Cernăuți și impunerea unei centralizări de nuanță liberalo-franceză în Bucovina.

În concepția descentralizatoare a lui Iancu Flondor se încadrează și dorința sa de a reduce aparatul de funcționari. În ședința Consiliului Național Român din Bucovina desfășurată la 19 noiembrie 1918, citind programul de guvernare provizorie, Flondor declară că "Guvernul dorește să stea în contact cu populațiunea, el vrea să se puie în legătură prin viu grai cu poporul. Prin aceasta se va reduce munca strictă a organelor administrative"¹³. Începând cu 1919 se va instala însă în Bucovina un masiv aparat funcțional.

Privitor la raporturile românilor cu celelalte naționalități din Bucovina, "boierul de la Storojinet" a desfășurat o politică suplă și tolerantă. Raportul trimis regelui Ferdinand, datat 2 aprilie 1919 este edificator în această privință. Făcând un scurt expozeu al situației din Bucovina și al agitațiilor bolșevice, Flondor arăta că "În această situație mi-am zis că pe lângă servirea credincioasă a cauzei comune a neamului - trebuie să evit tot ce s-ar resimți de populația neromânească ca o nedreptate... Mi-a părut prudent a-mi impune rezerve pentru ca această populație să nu aibă cuvinte de recriminațiune înaintea lumii civilizate. M-am ferit prin urmare de schimbări repezi și radicale în convingerea că prin măsuri pripite și nechibzuite și toate urmările lor s-ar compromite poate ireparabil cauza bună a neamului precum s-a întâmplat în Basarabia, bântuită și azi de adânci nemulțumiri dăunătoare idealului național"¹⁴.

Politica lui Iancu Flondor față de naționalități a fost eficientă deoarece în același raport putea nota cu satisfacție: "Este îmbucurător că, folosindu-mă de mijloace blânde față de celelalte neamuri mi-a succedat să un număr mare de comune cu școli de altă limbă au cerut spontan transformarea lor în școli românești. Am satisfăcut aceste dorințe cu mare drag"¹⁵. Sus-numitul raport ne dezvăluie și cauzele conflictului dintre Iancu Flondor și Ion I. Nistor:

"Din multele semne ale populației românești m-am încredințat că intențiunile mele sunt în general înțelese. Totuși un grup restrâns de tineri bărbați neexperimentați în politică, neînsemnați ca număr și ca forță, cu firi pornite, cer și agitează pentru o bruscă și radicală naționalizare a administrației; agitația aceasta neliniștește populația și duce în eroare colegii mei din cabinet asupra adevăratei stări din Bucovina la care are mare parte și ministrul Nistor. Toate stăruințele mele insistente de a mă înțelege cu ministrul Bucovinei au rămas zădărnice. Această stare politică de dizarmonie între domnul Nistor și mine reclamă o grabnică lămurire"¹⁶.

Referitor la poziția lui Iancu Flondor vis-a-vis de mișcarea politică din vechiul Regat trebuie subliniat faptul că această poziție a fost cea a omului politic deprins cu rigorile de ținută din parlamentul austriac, obișnuit a privi de sus politica și pe politicienii din vechiul Regat, acuzați pe drept de corupție.

În această privință Iancu Flondor se aseamănă cu un alt politician "neregățean", Iuliu

Maniu, cu deosebirea că Iancu Flondor a fost împotriva oricărui tip de fuziune cu vreun partid politic din Regat. Într-o scrisoare adresată directorului ziarului "Universul" la 24 aprilie 1919, Flondor declara: "Fidel principiului de a nu mă alătura din cauze politice bineînțelese nici unui partid istoric din vechiul Regat, și, prin urmare, a nu lua parte la luptele între aceste partide, țin să declar că acuzațiile mele se referă la grupul Al. Constantinescu - Nistor și propagandiștii lor..."¹⁷. Într-o scrisoare adresată lui Iuliu Maniu la 28 mai 1924, Iancu Flondor se declara în contra fuziunii Partidului Național din Transilvania cu Partidul Țărănesc a lui I. Mihalache, arătând că Partidul Național "pierde odată cu fuziunea din greutatea lui"¹⁸. Într-o scrisoare către Dimitrie Bogos din Chișinău (24 noiembrie 1922) "boierul de la Storojinet" vorbește de **"acea mentalitate nenorocită a vechiului regat, unde interesele de partid primează asupra oricărui alt sentiment"**¹⁹ (s.ns.). Nicolae Iorga îl caracteriza pe Flondor drept "indispensabilul tovarăș pentru a îndrepta Bucovina spre românism, ferind-o de otrava vechiului și incorigibilului nostru politicianism oriental"²⁰.

Înceind seria aprecierilor privind ideile politice gândite și profesate de Iancu Flondor considerăm că acesta era - credem - adeptul unui mod de gândire organicist, evoluționist, de nuanță germană. Acest curent de gândire privea poporul ca pe un organism viu și era opus modului de gândire revoluționar francez.

Aprecierea lui Flondor din scrisoarea trimisă mai sus-numitului Dimitrie Bogos credem că întărește afirmația noastră: "...în momentul unirii lor cele patru neamuri ale neamului nostru nu reprezintă o cultură unitară cum ar fi de dorit pentru un stat național omogen ... aceste patru ramuri se prezintă astăzi cu mult mai puțin unificate sufletește (s.ns.) decât înaintea unificării politice"²¹.

Activitatea politică a lui Ion I. Nistor ne demonstrează că eminentul istoric a avut puține idei politice comune cu Iancu Flondor. Ca și adversarul său de idei, Ion Nistor a manifestat înțelegere pentru situația țăranimii, el însuși fiind fiu de țăran.

În privința administrației Bucovinei până la integrarea în structurile statului român Ion I. Nistor s-a găsit de la început într-un profund dezacord cu Iancu Flondor, militând pentru o centralizare de tip liberal franțuzesc. În numărul 14 din gazeta "Glasul Bucovinei" Ion I. Nistor afirma textual: "Unindu-ne cu frații noștri din Regat, din Ardeal și Basarabia în cadrele României Mari, am încetat de a face o politică izolată și inspirată numai din interesele provinciale... Politica provincială a încetat în ziua Unirii"²² (s.ns.).

Ion Nistor era conștient, ca și adversarul său de idei, de faptul că izvorul conflictului ce-i opunea pe poziții ireductibile era dat de concepțiile diferite privind viteza de integrare a Bucovinei în structurile statului român. Credem că următoarea apreciere este deosebit de relevantă: "Nu este însă mai puțin adevărat că se putea observa pretutindeni o rezistență ostilă față de noua administrație românească... Vechea tensiune între "bucoviniști" și naționali începu să se accentueze tot mai mult... Din tensiunea aceasta luă naștere conflictul dintre miniștrii Bucovinei Flondor și Nistor care în aprilie 1919 cunosc o formă acută..."²³.

Iancu Flondor considera însă că accelerarea procesului de românizare a administrației Bucovinei are urmări rele pentru această provincie. În nota verbală înaintată președintelui ad-interim al consiliului de miniștri, Mihail Pherekide, se afirma textual: "... aproape toate măsurile luate de Consiliu în chestiunea bucovineană, în special din partea d-lui ministru

Constantinescu și ajutorul domnului ministru, Nistor, sunt de așa natură, că apreciate în mod obiectiv, ele se prezintă ca o distrugere a administrației țării²⁴.

Istoria a consemnat victoria concepției lui Ion I. Nistor în procesul de integrare rapidă a Bucovinei în administrația regatului român. Modul cum a fost realizată însă integrarea, prin intermediul unor funcționari venali și necinstiți, a făcut să se înregistreze, ca de altfel în toate provinciile reunite, o stare de nemulțumire și de resentimente populare îndreptate împotriva "regătenilor". Ulterior resentimentele se vor aplatiza, bucovinenii rămânând totuși cu nostalgia eficienței administrației austriece, eficiență neatinsă de administrația română.

În materie de politică față de naționalitățile neromâne din Bucovina, Ion Nistor a dat declarații ferme de respectare a drepturilor lor, neînregistrându-se, practic, excese din partea românească. Pana **istoricului** Nistor însă nu a uitat să zugrăvească nedreptățile suferite de neamul românesc din partea tuturor naționalităților neromâne în anii stăpânirii austriece. Mărturie la această afirmație stau toate operele acestui mare istoric referitoare la trecutul Bucovinei. Nu este mai puțin adevărat faptul că "Glasul Bucovinei" adopta uneori poziții ascuțite în contra naționalităților neromâne din Bucovina: "În același interview (acordat ziarului Morgenblatt, nota ns.) d-l Ion Nistor a mai declarat că tranziția de la vechiul regim austriac la regimul cel nou se va efectua în mod lent, deși azi contrar celor mai elementare principii de drept internațional, "Glasul" domniei sale a dus o campanie cât se poate de violentă și de provocatoare față de naționalitățile din Bucovina"²⁵. Repetăm însă, în **practică** nu s-au înregistrat excese împotriva naționalităților neromâne din Bucovina.

Încercând găsirea unei justificări a pozițiilor celor doi opozanți în materie de politică față de naționalități, riscăm aprecierea că Iancu Flondor era călăuzit de ideea omului politic pragmatic care lucrează cu **ce este**, Ion Nistor fiind călăuzit și de ideea istoricului care nu poate uita **ce a fost**, fiecare dintre ei dorind în fond binele neamului său.

În planul relațiilor cu mișcările politice din vechiul Regat istoricul bucovinean s-a situat pe poziții opuse lui Iancu Flondor, colaborând cu Partidul Liberal.

Fostul "Comitet al Refugiaților bucovineni" al cărui președinte permanent, începând cu 1914, a fost Ion Nistor se transformă în "Partidul Democrat al Unirii" condus de același Ion Nistor, având publicația "Glasul Bucovinei" drept organ de presă cotidian. Acest partid a fuzionat cu Partidul Liberal²⁶. "Am aderat din convingere la programul acestui partid - declara Ion Nistor - pentru că în îndelungata colaborare cu liberalii m-am putut convinge de sinceritatea naționalismului lor, de seriozitatea operelor lor administrative și de interesul pe care îl arătau pentru Bucovina. Concepția de armonie socială din ideologia lor corespundea pe deplin simțămintelor mele. Am rămas mereu credincios convingerilor mele naționaliste, propovăduite generației noastre de N. Iorga, precum și Partidului Național Liberal ale cărui dorință și ideologie se întemeiau pe ideea națională²⁷.

Deși liberalilor le-a fost contestat rolul de depozitari ai ideii naționale atât de către dreapta românească interbelică cât și de către Partidul Național Țărănesc, nici partidul lui Iuliu Maniu, așteptat de opinia publică ca un Mesia purificator, nu a reușit să asaneze corupția de care erau acuzați "regătenii".

La finele acestui studiu credem că putem să tragem o concluzie perenă: neînțelegerea dintre cei doi bucovineni iluștri a avut la bază concepția lor politică diferită asupra rolului ce

trebuia să fie jucat de Bucovina în cadrul României reîntregite, Iancu Flondor militând pentru o autonomie largă a Bucovinei în cadrul României Mari, Ion I. Nistor militând pentru centralizare. În cadrul spectrului politic poziția lui Iancu Flondor se dovedește a fi fost tipică de dreapta, conservatoare, iar poziția lui Ion Nistor tipică de centru-dreapta, liberală. Conflictul dintre acești iluștri bucovineni reprezintă în fond, prin extrapolare, conflictul dintre două elite, Ion Nistor fiind reprezentantul tipic al noii elite bucovinene ce dorea să obțină monopolul puterii în Bucovina, noua elită românească din Bucovina nutriend - poate - și unele resentimente de natură socială față de vechea elită românească a provinciei.

Conduita politică a lui Iancu Flondor a fost influențată de moralitatea sa ireproșabilă, bărbatul politic demisionând imediat ori de câte ori mersul evenimentelor intra în contradicție cu principiile sale politice bazate pe moralitate. Astfel, "boierul de la Storojinet" va demisiona în 1904, 1910, 1919. În unanimitate, în 1909 și 1918 amicii și adversarii l-au chemat să gireze destinele neamului românesc din Bucovina.

Conduita politică a lui Ion Nistor a fost mult influențată - credem - de faptul că în timpul celor patru ani de război a fost refugiat în vechiul regat, aflându-se într-un strâns contact cu suzeranul și oamenii politici liberali, contact din care s-au născut inevitabile afinități și simpatii. Caracterul mai versatil al marelui istoric bucovinean este pus în evidență de o aspră caracterizare făcută de N. Iorga. Într-o scrisoare adresată lui Iancu Flondor, Ion Nistor este grav infierat: "Cunoaștem agitațiile de partid și pe oamenii de cari se servește acela care încearcă a căpăta el, - o așa urâtă figură de decadență morală - o aureolă de idealism de la românii ce se adaugă acuma nouă în statul român"²⁸.

Adăugăm noi însă, calitățile istoricului și omului de cultură au compensat cu prisosință scăderile morale ale omului politic. Sfârșitul acestor bărbați ai neamului - Iancu Flondor mâhnit văzând instaurarea politicianismului "regățean" și în Bucovina, Ion Nistor după o detenție nemeritată în temnițele comuniste - face să devină credibilă fericita expresie ale lui M. Manoilescu, "tragica predestinare a geniului moldovenesc."

NOTE

1 Grigore Nandriș, *Iancu Flondor (1865-1924) în Iancu Flondor eroul Bucovinei*, Buletinul Fundației culturale "Iancu Flondor", an I, nr. 1, Chișinău, 1992, p.10. În continuare se va cita *Iancu Flondor...*

2 Teofil Sauciuc Săveanu, *Ideea națională a partidului român din Bucovina de sub președinția lui Iancu Flondor* în vol. *Iancu Flondor...* p. 52.

3 ASS, fond *Iancu Flondor*, dosar 1, fila 13, xerocopie.

4 Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei. 28 noiembrie 1918. Studiu și Documente*, București, 1929, p. 107.

5 Constantin Loghin, *Iancu cavalier de Flondor (1865-1924)*, în vol. *Iancu Flondor...*, p. 18.

6 *Ibidem*.

7 "Monitorul Bucovinei", Cernăuți, 2 ianuarie 1919, fascicula 6, fila 3.

8 Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție îngrijită și studiu biobibliografic de Stelian Neagoe, București, 1991.

9 "Bucovina", Cernăuți, nr. 30, 24 aprilie 1919, p. 1.

10 *Ibidem*, p. 2.

11 ASS, *fond. cit.*, Dosar 27, fila 11, xerocopie.

12 *Ibidem*.

13 Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei...*, p. 120.

14 ASS, *fond. cit.*, dosar 27, fila 12, xerocopie.

15 *Ibidem*, fila 15, xerocopie.

16 *Ibidem*, fila 12, xerocopie.

17 "Bucovina", Cernăuți, nr. 30, p.2.

18 ASS, *fond. cit.*, dosar 32, fila 42-43, xerocopie.

19 *Ibidem*, dosar 5, fila 25, xerocopie.

20 *Ibidem*, dosar 32, fila 35, xerocopie.

21 *Ibidem*, dosar 5, fila 25, xerocopie.

22 Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei...*, p. 71.

23 Idem, *Istoria Bucovinei*, p. 406.

24 ASS, *fond. cit.*, dosar 27, fila 26, xerocopie.

25 "Bucovina", Cernăuți, nr. 30, p. 3.

26 Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. XIX.

27 *Ibidem*, p. XX.

28 ASS, *fond. cit.*, dosar 32, fila 35, xerocopie.

Notă. Originalele documentelor folosite pentru redactarea acestui articol se găsesc la Arhivele Statului din București, fond I. Flondor.

LES CONCEPTIONS POLITIQUES CHEZ IANCU FLONDOR ET ION NISTOR RÉSUMÉ

Cet article présente deux conceptions opposées sur l'intégration de la Bucovina (Moldavie du nord) dans la Roumanie après 1918: la conception **autonomiste** (Iancu Flondor) présumant - pour le début - une autonomie étendue de la Bucovina dans le cadre du Royaume de la Roumanie et la conception **centraliste** (Ion I. Nistor) qui voulait dès le début l'introduction rapide de l'administration libérale dans la Bucovina aussi.

L'histoire a enregistré la *victoire politique* du type - et donc de la conception - d'homme versatile - Ion Nistor - sur la type d'homme politique - et donc sur la conception - honnête et intransigeant du point de vue moral - Iancu Flondor. Mais la *victoire morale* fut remportée par le dernier, dans le contexte où les habitants de la Bucovina regardèrent par la suite avec mépris et ressentiment les abus de l'administration instaurée par les "regăteni" (les libéraux du royaume de la Roumanie), en la comparant avec la rectitude de l'administration autrichienne.